

УДК 371.37(09)91

**РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЇ ЯК ШКІЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ В ЕПОХУ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА****DEVELOPMENT OF GEOGRAPHY AS A SCHOOL SUBJECT
IN THE ECONOMY OF INFORMATIONAL SOCIETY****Торупов О.М. / Топузов О.М.***d.p.s., prof. / член-кор. НАПН України, д. пед. н., проф.,
віце-президент НАПН України,
директор,**Інститут педагогіки НАПН України***Nadtoka O. F. / Надтока О.Ф.***s.p.s., as.prof. / к. пед. н., ст. наук. співробітник,
завідувач відділу навчання географії та економіки,
Інститут педагогіки НАПН України**Institute of Pedagogy**National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Sichovy'x Stril'civ 42 A, 04053**Інститут педагогіки НАПН України, Київ, вул. Січових Стрільців 42 А, 04053***Udovichenko I.V. / Удовиченко І. В.,***s.p.s., as.prof. / к. пед. н., доц., проректор з науково-педагогічної та методичної
роботи,**Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Sumy,**Ry'ms'kogo-Korsakova, 5, 40000**Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Суми,**вул. Римського-Корсакова, 5, 40000*

Анотація. У статті висвітлено окремі аспекти розвитку географії як шкільного предмету. Відображено становлення географії в системі навчальних предметів школи, в історичному ракурсі. Проаналізовано сучасні особливості географічної освіти в школі та навчально-методичне забезпечення процесу навчання географії учнів у загальноосвітньому навчальному закладі. Акцентовано увагу на актуальності розробки навчально-методичного забезпечення профільного навчання географії школярів на сучасному етапі розвитку освіти в умовах інформаційного дискурсу.

Ключові слова: навчальний предмет, географія, учні, учителі, історичний аспект, загальноосвітній навчальний заклад, географічна освіта, профільний рівень.

Вступ. Актуальність викладеного у статті матеріалу зумовлена трансформаційними змінами, що відбуваються в освітній галузі України. Оновлення змісту освіти є визначальним складником реформування національної освіти і передбачає приведення його у відповідність із сучасними потребами учня й суспільства. Запровадження профільного навчання у старшій школі зумовило перегляд підходів до організації, змісту, дидактичного забезпечення, методичного супроводу викладання навчальних предметів у школі, що стосується й географії.

Одним із важливих компонентів якісної організації побудови нового є вивчення історичних аспектів минулого, зокрема, що стосується розвитку географії як шкільного предмету й дослідження особливостей географічної освіти у контексті психолого-педагогічних умов навчання географії учнів загальноосвітнього навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання становлення

географічної освіти на різних етапах розглядали у своїх працях: М. Баранський, А. Баркова, О. Борзова, О. Діброва, О. Іванівський, В. Кістяківський, С. Рудницький, Я. Руднев та інші.

Вивченню питання розвитку географії як шкільного предмету присвятили свої роботи: В. Жерделя, С. Кирилюк, О. Половінкін, Ю. Саушкін, П. Терехов, І. Шоробура та інші.

Питання вдосконалення змісту та методики викладання шкільної географічної освіти у своїх працях розглядали: Н. Бірюкова, О. Діброва, Е. Дурманенко, Ф. Заставний, Я. Жупанський, С. Кобернік, В. Корнеєв, Л. Круглик, П. Масляк, О. Надтока, М. Откаленко, В. Пестушко, В. Плахута, М. Паламарчук, С. Пальчевський, Г. Пустовіт, Л. Тименко, В. Сасихов, А. Сиротенко, О. Топузов, Г. Уварова, Б. Чернов, О. Шаблій, Е. Шипович, П. Шищенко та багато інших.

Підвалинами для розвитку методики навчання географії є її філософські засади. В цьому контексті важливою є думка В. Кременя, що особистість є носієм предметно-практичної діяльності й пізнання, тобто джерелом активних соціокультурних дій [7]. Тож роль географії в загальноосвітніх навчальних закладах має полягати саме в тому, що даний предмет, як ніякий інший у такому віковому періоді розвитку особистості учня, як основна школа, підходить під критерії активних соціокультурних дій. Таким чином, виникає необхідність дослідити значення цього предмету з точки зору соціологізації особистості і особистісних потреб школяра даного віку [5].

Зважаючи на вищезазначені положення, в Інституті педагогіки НАПН України була створена Концепції географічної освіти в основній школі. В ній зазначається, що сучасна географічна освіта має оновлюватися, спираючись на результати фундаментальних і прикладних наукових досліджень. Отже, оновлення шкільної географічної освіти можливе лише за умови врахування і застосування результатів систематизації і обґрунтування фундаментальних досліджень у галузі географії. Географічна освіта, яка має значний інтегративний потенціал, відіграє важливу, а можливо і основну роль в оновленні світогляду людства на глобальному і особистісному рівнях.

Географія – одна з унікальних наук, яка акумулює значні інтегративні можливості. Вивчення географії в загальноосвітній школі дає можливість, формувати в учнів цілісну наукову картину світу та адекватний їй образ світу. Без формування адекватного образу світу людина не може адаптуватися до навколишнього середовища, світу, а без цього неможливе як біологічне виживання, так і соціальна самореалізація, самоактуалізація, формування образу «Я у світі» [1].

Необхідність формування цілісної наукової картини світу обумовлена тим, що всі природні і соціальні явища можна вивчити і осмислити, розглядаючи їх тільки в цілісності з тими системами і тими явищами, серед яких вони існують [4, с. 10-11]. Тому досить важливими і актуальними є питання дослідження методичних аспектів формування географічної картини світу, в тому числі засобами понятійно-термінологічного апарату даного предмета.

Формулювання мети статті. Метою статті є висвітлення історичного

аспекту розвитку географії як шкільного предмету й сучасних особливостей географічної освіти під кутом розгляду психолого-педагогічних умов навчання географії учнів загальноосвітнього навчального закладу. Важливою тезою статті є усвідомлення необхідності еволюціонування методики навчання географії в епоху інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Шкільна географічна освіта як одна із складових духовного становлення особистості потребує сьогодні нових підходів і шляхів розвитку, удосконалення змісту та технологій побудови навчально-виховного процесу, методологічної переорієнтації географічної освіти на особистість.

Подальший розвиток шкільної географічної освіти неможливий без всебічного аналізу того, що було зроблено раніше, тобто без вивчення особливостей її становлення в контексті історичного аспекту.

Безумовно, географічні знання люди отримували з раннього етапу свого існування на Землі (про це свідчать, зокрема прототипи географічних карт на кістках мамонта, уламках гірських порід тощо), однак, в освітніх закладах ці знання вони почали отримувати набагато пізніше.

Так, певні географічні знання учні церковних, братських шкіл почали отримувати у XVI-XVII столітті з відомостей про внутрішню торгівлю, городництво, хліборобство та інші країни.

Як самостійний навчальний предмет географія з'являється в навчальних закладах України з XVII-XVIII століття. Тоді ж створюються передумови для формування такого цілісного педагогічного явища, як шкільна географічна освіта. У цей же час з'являються навчально-методичні видання з географії, зокрема: підручники: «География или краткое земного округа описание» (1710 р.) та Гюбнера. Досягнення наукової географії сприяли тому, що у кінці XVIII століття географія зміцнюється як навчальний предмет у школі й це пов'язано з розробками: М. Ломоносова (математична географія, картографія, метеорологія, кліматологія, фізична та економічна географія), М. Черепанова (ідея про велику кількість світів), П. Дітля (методика заучування), А. Гакмана (методика роботи з картографічним матеріалом), а особливе значення для розвитку географічної освіти в Україні, того часу, мали праці Б. Гакета.

Впродовж окресленого історичного періоду, в школах на теренах України широко використовувалися предметні методики з методики Я. Коменського, Ф. Прокоповича, К. Ушинського [7].

Упродовж XIX століття географія, з набору розрізнених відомостей про окремі країни, їхнє географічне положення та природні умови, перетворюється на систему наукових знань, зокрема, 1800-1864 рр. характеризуються формуванням елементів шкільної географічної освіти, 1864-1905 рр. – розвитком шкільної географічної освіти як цілісної системи [7].

Навчальне забезпечення викладання предмету урізноманітнюється на початку XIX століття за допомогою підручників, які розробили: К. Арсеньєв, С. Барановський, Н. Вахнянін, Є. Зябловський, П. Калитовський, О. Ободовський, К. Смирнов, Ф. Студитський, М. Тімаєв, І. Янчин та інші. Окрім того, навчання географії супроводжується методичними вказівками М. Бойкова, В. Краузе

тощо.

На початку XIX століття структура вивчення географії була такою: у 1-ому класі гімназій на вивчення історії та географії відводилось 6 годин на тиждень (із них 3 години – на фізичний огляд глобусу), у 2-ому класі – 3 години на вивчення загальної географії (при цьому, географія виконувала пропедевтичну функцію щодо подальшого опанування історії), у 3-ому класі – 3 години, при 11 уроках на тиждень [7].

З 1864 р. географію почали вивчати у перших чотирьох класах при 2-х годинах на тиждень, відповідно в кожному.

У цей час уперше Д. Кайгородовим та О. Павловим розробляються програми для середньої школи. У методиці викладання предмету значна увага приділяється проведенню екскурсій; акцент робиться на активізації методів навчання та використанні наочності; відбувається формування основних елементів системи шкільної географічної освіти: структури, змісту, навчальних цілей і завдань, засобів та методів навчання. На необхідності тісного зв'язку науки з практикою наголошують: О. Герд, О. Ковалевський, О. Ободовський, М. Тімаєв.

Географічна наука збагачується дослідженнями: Ф. Белінсгаузена, О. Воєйкова, В. Докучаєва, І. Крузенштерна, М. Лазарева, М. Міклухо-Маклая, Ю. Лиснянського, П. Семенова-Тян-Шанського, М. Пржевальського.

У школі періоду кінця XIX – початку XX століття з'являються підручники: О. Баркова, О. Герда, В. Григор'єва, Г. Іванова, О. Крубера, Е. Лесгафта, С. Персонального, М. Пуліковського, Д. Семенова, С. Чефранова, І. Янчина та інших [4].

Обґрунтувавши необхідність надання учням знань про природу та навколишній світ, у XIX столітті до змісту курсів для середньої школи дібрали методи викладання, висвітливши у своїх працях: С. Баранський, О. Ободовський, В. Соколовський, М. Тімаєв, М. Усков, В. Шабанов, І. Шульгін.

На початку XX століття географія, з науки, яка займалась описом Землі, перетворилась на ту, що значною мірою інтегрує в собі природничі, соціальні, економічні закономірності, розглядаючи їх у часовому й просторовому вимірах, що, у свою чергу, спрямовано на формування політичної, економічної, екологічної культури школярів.

Вивченням шкільної географічної освіти на початку XX століття займались: Д. Анучин, С. Аржанов, Л. Весін, Е. Лесгафт, С. Меч, В. Нечаєв, Е. Петрі, А. Рогозинський, Я. Руднев, С. Русова, А. Соколов, Б. Срезневський та інші.

Реформаційне значення того часу мав документ – «Проект єдиної школи на Україні», у якому значну увагу приділено наукам про природу (зоологія, ботаніка, мінералогія, фізика, хімія, географія) [7].

У 1902 р. у 5 класі гімназії вводиться додатковий природознавчий курс – вітчизнознавство.

Значний внесок у розвиток методики географії цього періоду зробили: С. Аржанов, А. Баранов, О. Барков, П. Блонський, К. Воблий, В. Герд, С.

Григор'єв, О. Крубер, Л. Ніконов, А. Нечаєв, С. Павлович, І. Поляновський, Б. Райков, С. Русова, М. Усков, С. Чефранов, К. Ягодовський та інші [5].

З'явилися підручники: П. Бєлохи, С. Бобіна, П. Броунова, К. Воблого, В. Гашкова, К. Дубняка, В. Ерделі, А. Іванівського, Г. Іванова, М. Іванцова, А. Карпова, В. Кістяківського, Л. Колесниченка, А. Лінберга, Е. Лєсгафта, М. Любарського, І. Марченка, С. Мєча, М. Панченка, О. Покровського, В. Ряднова, А. Свиридова, І. Старостина, О. Сухова, І. Трояновського, М. Ускова, О. Холмика [4].

Розвиток шкільної географічної освіти першої половини ХХ століття характеризувався її удосконаленням, що зумовлювалось соціально-економічними та політичними факторами розвитку суспільства. Зокрема, окрім вивчення складових фізичної географії у курсі природознавства, у школах вводяться країнознавчі курси [7].

У цей час географія як навчальний предмет вводиться до програм навчальних закладів майже всіх типів, спостерігається активізація методичної думки, особливо щодо розвитку методів вивчення початкового курсу фізичної географії. Однією з найпоширеніших форм позашкільної роботи учнів стає проведення краєзнавчих екскурсій, звертається увага на необхідності встановлення причинно-наслідкових зв'язків між розрізненими географічними явищами, пропагується краєзнавчий принцип у навчанні географії.

Слід особливо зазначити про український слід у методиці навчання географії того часу, він пов'язаний з роботами А. Ремана, Г. Величко, С. Рудницького, П. Тутковського, завдяки яким створене вагоме методичне підґрунтя, розроблені важливі засоби навчання та картографічні матеріали.

У радянський період історії, становленню шкільної географії сприяла Постанова ЦК ВКП(б) і РНК СРСР 1934 р. «Про викладання географії у початковій середній школі», згідно з директивами якої складається нова структура шкільної географічної освіти, де географія входить до навчальних планів школи як обов'язкова дисципліна; збільшується кількість годин на її вивчення; з'являються варіативні навчальні програми; акцентується увага на засвоєнні учнями географічної номенклатури та використанні географічних карт [2].

У цей час випускаються друком підручники: М. Баранського, О. Баркова, І. Вітвера, О. Дєброва, Г. Іванова, В. Ерделі, М. Лялікова, І. Мамаєва, О. Половінкіна, М. Скаткіна, К. Строева, П. Счастнєва, П. Терехова, С. Чефранова, у яких значна увага приділяється питанням охорони природи, екологічним проблемам людства.

У середині ХХ століття різні аспекти теорії шкільної географічної освіти у своїх працях розглядали: М. Баранський, О. Дєброва, Ф. Заставний, Я. Жупанський, С. Коберник, В. Корнєєв, П. Масляк, Л. Мельничук, М. Откаленко, В. Пєстушко, М. Пістун, М. Паламарчук, Л. Паламарчук, С. Пальчевський, Г. Пустовіт, Л. Тименко, В. Сасихов, А. Сиротенко, Г. Уварова, Б. Чернов, О. Шаблій, П. Шищенко І. Шульга та інші.

Друга половина ХХ століття характеризується введенням пропедивтичного

природознавчого курсу у початкову школу та вивченням географії з 5-го по 10-й клас за допомогою пропедевтичного природознавчого курсу та навчального предмету географія, на вивчення якого відводиться по 2 години на тиждень на кожній паралелі класів.

У цей час виходять друком шкільні підручники авторів: Й. Гілецького, Ф. Заставного, В. Максаковського, П. Масляка, А. Сиротенка, П. Шищенко, Б. Яценка тощо.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується низкою освітніх реформ, які стосуються структури 11-ти, 12-ти річної школи, що, у свою чергу, впливає на структурованість шкільного курсу географії в системі внутрішкільного планування. Інваріантна складова навчальних планів цього періоду передбачає вивчення різних курсів географії (загальна географія, географія материків і океанів, фізична географія України, економічна географія України, соціально-економічна географія світу) з 6-го по випускний клас школи.

Освітні реформи сприяють введенню краєзнавчих курсів у навчальні плани 5-го класу, спочатку як інваріанта складова, пізніше, коли їх знову замінюють інтегровані курси природознавчого спрямування, їх вивчення передбачається здійснювати за рахунок варіативної складової навчальних планів, як і курсів за вибором (факультативів, спецкурсів). Це спочатку дозволяло вивчати курси краєзнавства за рахунок годин варіативної складової, послуговуючись розробленими різними авторами на регіональних рівнях навчально-методичних комплексів, затверджених Міністерством освіти і науки України для використання у навчально-виховному процесі, з наданням відповідного грифу, проте, цей процес тривав близько 10-ти років, протягом яких директори шкіл, у переважній більшості, розподілили години варіативної складової на користь точним та філологічним дисциплінам.

У цей період питанням удосконалення змісту та методики навчання географії приділяється значна увага, що, у свою чергу, знайшло відображення у працях: Н. Бірюкової, О. Діброви, Е. Дурманенко, Я. Жупанського, С. Коберніка, В. Корнеєва, Л. Круглик, М. Откаленко, В. Пестушка, В. Плахути, М. Паламарчука, С. Пальчевського, Г. Пустовіта, В. Сасихова, Е. Шипович та інших.

У практику роботи вчителя географії входять різні види технології графіки: В. Шаталова, О. Скуратовича, О. Федія, С. Коберніка, П. Барабохи, І. Удовиченко [6]; метод проектів (Д. Дьюї); інноваційні та інтерактивні технології, які детально висвітлені, відповідно (О. Пехота та О. Пометун), розробка технології проблемного навчання географії (О. Топузов), розробка технології компетентнісного навчання географії (О. Топузов, О. Надтока, Л. Вішнікіна, В. Надтока).

Навчально-методичне забезпечення у практиці роботи вчителя географії набуває вагомого значення, про що й наголошують у своїх працях: Ю. Господарок, Л. Зеленська, С. Кирилюк, О. Надтока, Т. Назаренко, Г. Пічугіна, Є. Плісецький, В. Соловійова, О. Стадник, О. Топузов, І. Шоробура, Г. Щука та інші.

На допомогу вчителю географії виходить велика кількість шкільних підручників, альтернативних програм, посібників, хрестоматій, атласів, контурних карт, практикумів тощо. Так, значну увагу питанням шкільного підручникотворення з географії приділяють: Г. Бабченко, В. Баштовий, В. Бойко, І. Брущенко, Л. Булава, Л. Вішнікіна, Й. Гілецький, Т. Гільберг, О. Гончаренко, І. Дітчук, Г. Довгань, М. Дольницький, В. Дорошенко, О. Заставецька, Ф. Заставний, В. Ільченко, С. Капіруліна, С. Кобернік, Р. Коваленко, Т. Коршевнік, Л. Круглик, О. Любимцева, П. Масляк, І. Миколів, С. Міхелі, Н. Муніч, Т. Назаренко, О. Надтока, Л. Паламарчук, В. Пестушко, Л. Покась, С. Рудницький, Л. Тименко, О. Топузов, В. Садкіна, Т. Сак, В. Самойленко, М. Сеньків, В. Січинський, А. Сиротенко, О. Скуратович, В. Совенко, О. Стадник, Г. Уварова, О. Шаблій, Р. Шаламов, П. Шищенко, А. Шуканова, Б. Чернов, Р. Чобан, В. Юрківський, О. Ярошенко, Б. Яценко та інші.

Питання конструювання та використання навчально-методичних комплексів (комплектів) та їх компонентів детально у своїх працях розглядають: В. Беспалько, В. Вязовкин, Ю. Гафарова, І. Зверев, Д. Зуєв, А. Макаров, В. Пасічник, З. Трофимова, С. Шаповаленко та інші.

Значне навчально-методичне забезпечення дозволяє вчителю якнайкраще викладати географію в школі, однак, у своїй практиці на початку ХХІ століття він стикається з іншою проблемою – зменшення кількості годин на вивчення окремих курсів географії.

На допомогу вчителю в реалізації профільного навчання географії розробляються: навчальні програми – В. Безуглий, Т. Гільберг, Л. Паламарчук та інші; підручники – В. Безуглий, Т. Гільберг, А. Довгань, Л. Паламарчук тощо.

В умовах глобалізації світового господарства важливим для географічної освіти старшокласників стає показ своєрідності організації національних господарств різних країн світу; виявлення їх спільних та відмінних рис, особливостей трансформації сучасного конкурентного ринкового середовища; аналіз моделей господарського розвитку країн світу – близького та далекого до України зарубіжжя; виявлення сучасних тенденцій розвитку світового господарства в умовах глобалізації та економічної інтеграції, що стає організаційно можливим завдяки запровадженню профільному навчанню географії в 10-11 класах ЗНЗ, а в умовах Нової української школи й в 10 – 12 класах.

На часі – нова освітня реформа [2], яка передбачає інтеграцію змісту навчальних предметів (вона здійснюється під гаслом «від предметоцентризму – до дитиноцентризму»), профілізацію, що, у свою чергу, передбачає зміни в структурі, змісті, методиці шкільної географічної освіти, педагогічними умовами упровадження якого в шкільну практику є: розроблення технологій залучення вчителів до процесу реформування освітнього середовища в умовах профільної школи взагалі та з розробки навчально-методичного забезпечення з предмету зокрема; збільшення кількості досліджень, у тому числі наукових,

присвячених вивченню досвіду організації й розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів географії для роботи в профільній школі; навчання вчителів географії для роботи в профільній школі в системі післядипломної освіти засобами формування предметно-методичних, психолого-педагогічних знань у контексті компетентнісного зорієнтованого навчання.

На цьому тлі досить важливим є розуміння учнями, як споживачами освітніх послуг географічної картини світу, як системи найбільш узагальнених уявлень про навколишній світ належить до числа фундаментальних понять, які виражають специфіку людини та її буття, взаємовідносини зі світом, найважливіші умови її існування. Наукова картина світу є однією із базових засад, на яких формуються ціннісні орієнтири особистості та реалізується її інтелектуальні, духовні та естетичні запити.

Входження України до європейського освітнього простору актуалізує проблему впровадження профільного навчання старшокласників як одного з етапів реформування освітньої галузі нашої держави у відповідності з міжнародними стандартами освіти. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації освіти у старшій школі, з метою створення найбільш сприятливих умов для становлення і розвитку особистості учнів, формування у них адекватної самооцінки, більш повного уявлення про майбутню сферу професійної діяльності та вільного й свідомого її вибору, проте, й застерігає від дій, які можуть нівелювати географічну освіту, перетворивши на пропедевтичну, допоміжну.

Ідеї профільного навчання не є новими, на території нашої держави відбувається чергова спроба профілізації шкільної освіти і на часі – наступний етап змін, що стосується нової української школи [2].

Кожен із етапів освітньої реформи – результат соціально-політичних, економічних та освітніх змін у країні, які зумовлюють зміну підходів до визначення змісту навчання, створення відповідних навчальних програм і підручників, підходів до викладу в них змісту навчального матеріалу та розробки відповідного методичного забезпечення [3]. Значні можливості для цього закладені в шкільному навчальному предметі «Географія», який завдання – не втратити, а оптимізувати, перевівши на інший щабель в освітній траєкторії розвитку учня.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що, шкільна географічна освіта пройшла тривалий шлях свого становлення. Процес навчання географії в школі сьогодні є виважений і урізноманітнений складовими національного курикулуму: концепціями, Державними освітніми стандартами, навчальними програмами та засобами навчання: підручниками, навчальними атласами і контурними картами, електронними навчальними посібниками, хрестоматіями, словниками, довідниками, практикумами, збірниками тестових вправ тощо.

Наявне навчально-методичне забезпечення дозволяє вчителю виявити творчий підхід, самостійно сформувані теку для роботи, комплекти, комплекси, маючи необхідне методичне забезпечення. На часі розробка нових і

продуктивних засобів для профільного рівня старшої школи. Це, у свою чергу, потребує залучення фіхівців до процесу реформування освітнього середовища в умовах профільної школи взагалі та з розробки навчально-методичного забезпечення з предмету зокрема.

З огляду на зазначене вище, перспективами подальших розвідок за означеним напрямом є дослідження теоретико-методичних основ навчання географії учнів профільної старшої школи.

Література:

1. Концепція географічної освіти в основній школі: проект / Інститут педагогіки НАПН України/ за ред. О. М. Топузов, О. Ф. Надтока. Л. П. Вішнікіна. А. С. Доброскок та ін. – К. : Педагогічна думка. 2014 – 30 с.
2. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf>.
3. Кирилюк С. М. Проблеми викладання географії у школі [Електронний ресурс] http://collectedpapers.com.ua/problems_teaching_geography_schools/3-2-navchannya-geografiyi-v-ukrayini-v-xix-na-mezhi-xx-stolit.
4. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Кремень В. Г. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
5. Назаренко Т. Г. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО / Т. Г. Назаренко, О. В. Супричов // Науково-методичний журнал «Географія». – Х. : Основа. –2013. – № 11. – С. 9.
6. Удовиченко І. В. Активізація розумової діяльності учнів на уроках економіки (через призму використання технології графіки. – Сучасні технології навчання: Зб. наук.-метод. пр. – Суми, Алушта: РІВВ СНАУ, 2002. – С. 100-111.
7. Шоробура І.М. Шкільна географічна освіта: історія, проблеми, перспективи. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2005. – 350 с.

***Abstract.** The article highlights some aspects of the development of geography as a school subject. The formation of geography in the system of educational subjects of the school, in the historical perspective, is shown. The modern features of geographic education at school and the teaching and methodological provision of the process of studying the geography of students in a general educational institution are analyzed. The emphasis is placed on the urgency of the development of teaching and methodological support for profile education of students' geography at the present stage of education development.*

It is proved that updating of school geographic education is possible only with the consideration and application of the results of systematization and substantiation of fundamental research in the field of geography.

In the conditions of globalization of the world economy, the importance of geographical education for senior pupils is to show the peculiarity of the organization of national farms in different countries; identification of their common and distinctive features, features of the transformation of the modern competitive market environment; analysis of models of economic development of the countries of the world - close and far to Ukraine abroad; Identification of modern trends in the development of the world economy in the conditions of globalization and economic integration, which becomes organizationally feasible due to the introduction of specialized geography training in the 10th-11th grades of the National Geographic, but in the conditions of the New Ukrainian school and in grades 10-12.

At the stage of profiling, the understanding of the students as consumers of the educational services of the geographic picture of the world, as the system of the most generalized representations about the surrounding world, comes to the fore as one of the fundamental concepts that express the specifics of a person and his being, the relationship with the world, the most important conditions for its existence.

Key words: *educational subject, geography, pupils, teachers, historical aspect, general educational institution, geographical education, profile level.*

References:

1. *Koncepciya geografichnoyi osvity v osnovnij shkoli:proekt / Instytut pedagogiky NAPN Ukrainy/ za red. O. M. Topuzov, O. F. Nadtoka. L. P. Vishnikina. A. S. Dobroskok ta in.. K. : Pedagogichna dumka. 2014 – 30 s.*
2. *Koncepciya «Nova ukrayins'ka shkola» Elektronnyj resurs <http://mon.gov.ua/2016/12/05/koncepciya.pdf>.*
3. *Kyrylyuk S. M. Problemy vykladannya geografii u shkoli Elektronnyj resurs http://collectedpapers.com.ua/problems_teaching_geography_schools/3-2-navchannya-geografii-v-ukrayini-v-xix-na-mezhi-xx-stolit.*
4. *Kremen' V. G. Osvita i nauka v Ukraini – innovacijni aspekty. Strategiya. Realizaciya. Rezul'taty / Kremen' V. G. – K.: Gramota, 2005. – 448 s.*
5. *Nazarenko T. G. Vsesvitnya spadshhyna YuNESKO / T. G. Nazarenko, O. V. Suprychov // Naukovo-metodychnyj zhurnal «Geografiya». – X.: Osnova. – 2013. # 11. – S. 9.*
6. *Udovychenko I. V. Aktyvizaciya rozumovoyi diyal'nosti uchniv na urokax ekonomiky (cherez pryzmu vykorystannya texnologiyi grafiky. Suchasni texnologiyi navchannya: Zb. nauk.-metod. pr. – Sumy, Alushta: RIVV SNAU, 2002. – S. 100-111.*
7. *Shorobura I.M. Shkil'na geografichna osvita: istoriya, problemy, perspektyvy. – Kam'yanecz'-Podil's'kyj: Abetka, 2005. – 350 s.*

Статтю відправлено: 12.06.2018 г.

© Топузов О.М.